

חי אלול | סיפורים מהבעש"ט ואדמור הזקן

בירור הניצוצות - אדמור הזקן - המטבעות הנוצצים

ר' גבריאל שילם מחיר כבד על הצטרפותו לעדת החסידים. הוא היה נין ונכד למשפחה מיוחסת בעיר ויטבסק, והיה מהראשונים להסתופף בצילו של רבי שניאור-זלמן מלאדי. בני משפחתו לא השלימו עם היותו לחסיד, וירדו לחייו. בעקבות הרדיפות החלו עסקיו להידרדר, ומצבו הכלכלי נעשה קשה מיום ליום.

זו לא הייתה צרתם היחידה של ר' גבריאל וחנה-רבקה אשתו. עשרים וחמש שנה עברו מאז נישואיהם, ועדיין לא זכו לפרי-בטן. אולם ר' גבריאל, שחונך על-ידי החסידים הראשונים, למד לקבל ייסורים באהבה. אף-על-פי שהיה נוסע בתכיפות אל הרבי, מעולם לא התאונן לפניו על מצבו. הוא קיבל את כל צרותיו בשמחה וראה בהן קרבן על הזכות להיות חסיד.

באחד מביקוריו אצל אדמו"ר הזקן הטיל עליו הרבי להרים סכום הגון לצדקת פדיון שבויים שנזדמנה אז. מאז ומעולם היה ר' גבריאל משתתף קבוע בכל הצדקות שהרבי היה אוסף מחסידים בעלי-יכולת, בעבור תלמידיו חכמים בארץ-ישראל, פדיון שבויים או סתם נזקקים. הפעם לא ידע כיצד יוכל להשיג את הסכום המבוקש. הוא חזר לביתו במצב-רוח מדוכדך, ובשפה רפה סיפר לאשתו על הסכום שהטיל עליו הרבי.

אשתו התפללה לראותו מדוכדך כל-כך, ושאלה אותו לפרש הדבר. במר ליבו גילה לה, כי בעקבות החרם שהטילו עליו בני משפחתו נתדלדלה פרנסתם, ועתה הם על סף קריסה, וכיצד יוכל לשלם את הסכום שביקש הרבי.

האישה פנתה אליו ואמרה: "הלוא כמה וכמה פעמים אמרת לי את מה שאומר רבנו בתורתנו, שצריכים להאמין, לבטוח בה' ולהיות בשמחה, ומדוע תצטער? בטח יעזור ה' ונוכל לשלם גם לצדקה זו".

לקחה האישה כמה מתכשיטיה, ששובצו בהם אבנים טובות, מכרה אותם והביאה את כל הכסף בצרור סגור לבעלה. היא אף יעצה לו ללכת בעצמו ולהביא את הכסף לרבי. ר' גבריאל אמר לה שמקובל שמגיע שליח מהרבי לאסוף את הצדקה, ולכן ימתין עד בוא השליח.

בינתיים התרגשה על ר' גבריאל צרה חדשה. קרוביו הלשינו עליו כי ניהל את עסקיו שלא כחוק. כעת החליט ר' גבריאל שלא להמתין אלא לנסוע מיד אל הרבי, שמא יצא חייב בדין ולא יעמוד בפיתוי להשתמש בכספי הצדקה לצורכי משפטו.

הגיע ר' גבריאל אל הרבי, ומיד כשנכנס ל"יחידות" הניח את הצרור על השולחן. הרבי קיבלו בברכה ופתח לנגד עיניו את הצרור. על השולחן נערמו מטבעות נוצצים ומבריקים, כאילו יצאו עתה מבית היציקה. ר' גבריאל עצמו התפלל למראה הברק של המטבעות.

הרבי נשען זמן-מה על זרועותיו, כפי שהיה עושה בעת דבקותו, ולאחר מכן הגביה את ראשו ואמר לר' גבריאל: "בתרומת המשכן היו זהב, כסף ונחושת. לא היה דבר שהבריק, אלא המראות הצובאות [=המראות שבהן השתמשו נשות ישראל במצרים], ומהן נעשה הכיור וכו', שאמנם הוא מופיע בתורה אחרון ברשימת כלי המשכן, אבל הוא הראשון בעבודות המשכן".

שאל הרבי את ר' גבריאל: "מניין בא לך הכסף הזה?"

בשלב זה גולל ר' גבריאל לפני הרבי את כל קורותיו בעת האחרונה, והרדיפות של בני משפחתו, אשר מוטטו את מצבו הכלכלי. כמו-כן סיפר, שכאשר אמר לאשתו על הסכום שביקש הרבי, מכרה את תכשיטיה בלי ידיעתו וזירזה אותו להביא את הכסף אל הרבי.

שוב נכנס הרבי לדבקות בהישענו על ידיו, ולאחר מכן הרים את ראשו ואמר:

"בטל הדין. הקב"ה 'ייתן ויחזור וייתן', לך ולאשתך, בנים ובנות ואריכות ימים לראות דורי-דורות. ייתן לך ה' הצלחה בכל אשר תפנה, עושר ונשיאת חן בעיני כל רואיך. סגור את חנותך והתחל לסחור באבנים טובות ומרגליות".

שמח וטוב-לב חזר החסיד לביתו וסיפר לאשתו כל אשר אמר הרבי והברכה אשר בירכם. "אך אמרי-נא לי", שאלה, "כיצד הבריקו המטבעות כל-כך?"

"כשהגיעו לידי המטבעות", השיבה האשה, "חשבתי כי כדאי שהנתינה תהיה שלמה. שפשפתי את המטבעות בחול עד שהבריקו ונצצו, ובליבי התפללתי שירחם עלינו השם יתברך, והרבי בקדושתו יברך אותנו שגם מזלנו

חי אלול | סיפורים מהבעש"ט ואדמור הזקן

יתנוצץ, יבריק ויזרח".

כעבור שנה לא היה קץ לשמחתם של ר' גבריאל ואשתו, בהולדת בנם בכורם, ונקרא שמו בישראל חיים.

ר' גבריאל אכן סגר את חנותו, והחל לסחור ביהלומים. ההצלחה האירה לו פנים והוא נשא חן בעיני האצילים בעלי האחוזה בסביבה, שהיו מקוניו הקבועים. שמו התפרסם גם בין שרי הממשלה, ומסחרו התרחב מיום ליום, בעוד ההלשנה שהייתה עליו מאז נשכחה כליל. וכגודל עושרו כך רבו צדקותיו. גם עדת החסידים בעיר ויטבסק גדלה בזכות מעמדו הנכבד, עד שקיבל את הכינוי שנהפך לשם משפחתו – "ר' גבריאל נושא-חן".

ר' גבריאל ואשתו האריכו ימים מאוד, הוא נפטר בשם טוב, בהיותו בן מאה ועשר שנים, ושנתיים אחריו נפטרה אשתו.

שמחה - בעל שם טוב - ויכוח למעלה ולמטה

ההכנות לקראת חג הפסח אצל רבי ישראל בעל-שם-טוב היו נערכות מתוך שמחה רבה ועצומה. תלמידיו הגדולים היו נאספים כדי לערוך בחברתו את הסדר. ליל הסדר היה שעה של התעלות רוחנית כבירה, כאשר הבעש"ט יושב בראש השולחן ופיו מפיך דברי תורה עמוקים בענייני ההגדה.

אבל בשנת תקט"ז - או תקי"ז - היתה התנהגותו של הבעש"ט שונה ומסתורית. אך אתמול, בעת שאיבת 'מים שלנו', היה שרוי בשמחה רבה, והנה לעת-ערב, בשעת בדיקת חמץ, לבשו פניו קדרות. התלמידים הבינו שדבר-מה נסתר מעיב על שמחת ההכנות לחג. הדבר גרם גם להם לשקוע בחרדה ובצער.

בלילה, לאחר בדיקת חמץ, קרא הבעש"ט עשרה מתלמידיו וביקשם לערוך תיקון-חצות בכוונה רבה. עתה היה ברור להם, כי הבעש"ט מבקש לבטל איזו גזירה רעה, שרק עיניו הטהורות צופות אותה.

הבוקר האיר והתלמידים קיוו שהיום החדש יביא עימו גם מצב-רוח חדש אצל רבם, אבל פני הבעש"ט הוסיפו להיות חיוורות וחמורות-סבר. הוא אף ביקש מהתלמידים, לכוון בעת התפילה את הכוונות המיוחדות לראש-השנה.

לאחר התפילה אמר הבעש"ט דברי תורה, שהתמקדו במידת הביטחון בה'. "הביטחון האמיתי הוא", אמר, "שגם כאשר האדם אינו רואה שום מוצא ושום מבוא לישועה, הוא בוטח בה' ומאמין בישועתו הקרובה". עוד אמר הבעש"ט, כי הביטוי לביטחון הוא השמחה.

אחרי הדברים ניכרה על פני הבעש"ט ארשת של שמחה, אך זו היתה מהולה בחרדה. כך עבר היום, ברגשות מעורבים של שמחה הכרוכה במרירות-הנפש. בשעת אפיית מצת- המצווה היתה הבעש"ט בשמחה, אך לפני תפילת מנחה ציווה שוב על תלמידיו לכוון את הכוונות של ראש- השנה, וחרדה נפלה עליהם.

ליל הסדר הגיע. התלמידים הקדושים הסבו סביב רבם, וציפו להסבריו ולדברי התורה הנפלאים שהיה נוהג לתבל בהם את אמירת ההגדה. אבל השנה לא הרים הבעש"ט את עיניו מן ההגדה כל הסדר. הוא רק קרא את הכתוב בנעימה משתפכת, ולא פסק אף לרגע קל מקריאתו. הדבר גרם צער עמוק לכל התלמידים.

הבעש"ט השתתק, והיה שקוע בשרעפיו. דממה השתררה בחדר. גם התלמידים היו שקועים במחשבות ובהרהורים. ולפתע נשמע קול צחוק מפי הבעש"ט. התלמידים הביטו בו וראו כי עיניו עצומות, פניו לוהטות בשלהבת-קודש, והוא צוחק מתוך חדווה פנימית עמוקה.

כעבור שעה קלה פקח הבעש"ט את עיניו וקרא: "מזל-טוב! ברוך הוא וברוך שמו הגדול, הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו, שגם עמו הם בבחינת ישראל, ופועלים יותר מאשר ישראלים בעל-שם-טוב".

שמחה גדולה הציפה את התלמידים, אבל הם השתוקקו לדעת את פשר הדבר והתפללו בלבם שרבם יואיל לספר להם את אשר ראה בעיניו הקדושות. ואכן, הבעש"ט סיפר:

"בערב חג הפסח השנה נגזרה גזירה חמורה על אחד מכפרי היהודים שבסביבה. גויי אותו מקום, שרחשו שינאה עזה ליהודים, גמרו בלבם להתנפל על היהודים דווקא כליל חגם ולכלות בהם את זעמם.

"בראותי זאת, ניסיתי לעורר רחמים לפני היושב במרומים. ביקשתי גם את עזרתכם, בתפילה ובכוונות. אבל כל מעשיי וכל מעשיכם, לא הועילו. לפיכך נתאזרתי במידת הביטחון והשלכתי את יהבי על אבינו שבשמים.

חי אלול | סיפורים מהבעש"ט ואדמור הזקן

כשראיתי את עוצמת הגזירה, לא ראיתי כל סיכוי לבטלה, אבל כפי שאמרתי אתמול, מידת הביטחון דורשת אמונה מוחלטת בכל מצב.

"הערב, כשישבנו לעריכת הסדר, לא ידעה נפשי מרגוע. שעת הגזירה קרבה והלכה, ולא ראיתי כל מוצא. אבל לפתע השתנו פני הדברים מן הקצה אל הקצה.

"באותו כפר ישב לשולחן הסדר זוג חשוך-ילדים. האיש, שהוא מחסידינו, בינוני בידעת התורה אבל תמים במעשיו ובעל מעשים טובים, ישב עם רעייתו, קרא את ההגדה וסיפר לה את סיפור הצרות של בני-ישראל במצרים, על-פי המדרשים.

"כשסיפר על גזירת 'כל הבן היילוד היאורה תשליכוהו', פרצה האשה בבכי מר. 'אילו היה הקב"ה מזכה אותי בכך, אמרה, הייתי נוהגת בו אחרת. לא הייתי מאפשרת לאיש לפגוע בו. לא הייתי נוהגת עמו כפי שהקב"ה נוהג בנו'.

"הבעל, מצידו, הצדיק את הדין ואמר שעלינו להאמין כי צדיק ה' בכל דרכיו. אבל האשה הוסיפה לטעון: 'איפה מידת הרחמים? איך יכול הקב"ה להתנהג כך עם בנו יחיד? אפילו אם אנחנו חוטאים לו, בכל-זאת הרי אנו בניו!'

"כך התנהלה ביניהם שיחה נוקבת. הבעל מצדיק את הקב"ה, ואילו האשה טוענת שהוא היה צריך לרחם יותר על עם-ישראל. אחרי הכוס הרביעית נסתתמו טענותיו של הבעל, והוא אמר: 'הצדק איתך. הקב"ה צריך לרחם יותר על עמו. ומכיוון שתם הוויכוח, והם היו תחת השפעת היין ששתו, קמו שניהם ויצאו בריקוד'.

הבעש"ט סיים את דבריו: "באותו רגע קיבלו גם בשמים את דברי הסניגוריה של האשה הכפרית, וכאשר יצאו השניים במחול, נהייתה שמחה בכל העולמות, וגם אני שמחתי שמחה רבה. ומוכן שגם הגזירה נתבטלה".

אהבת ישראל - אדמור הזקן

מתוך התועדות של הרבי

פעם היה מעשה ביום הכפורים (או בשבת) - לאחת הנסחאות, שנבנו הזקן הפסיק באמצע התפלה בבית הכנסת, פשט טליתו והלך לקצה העיר לעזר ליוולדות שכל בני הבית עזבוה והלכו לבית הכנסת, והוא עזר לה בכל הענינים שפקוח נפש מתיר וכו'.

כששמעתי ספור זה מפי כבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר, הוא הוסיף שהיתה תקופה שהחסידים לא היו מספרים ספור זה. אבל הוא הרי ידע שאני לא אוכל להתאפק, וסוף-סוף (מקדם יותר או מאחר יותר) אעשה מספור זה "טראסק" (רעש) גדול...

ואמנם כבר ספרתי ספור זה בהזדמנויות אחרות, אבל אם זה לא היה באפן של "טראסק" עד היום, אעשה מזה "טראסק" קצת!

לקאורה ספור זה מעורר כמה תמיהות:

הרי אדמו"ר הזקן התפלל באותה שעה בבית כנסת מלא אנשים, ומדוע דוקא הוא היה צריך ללכת לעזר ליוולדות?

נכון אמנם שידוע הכלל "מצוה בגדול", אבל זה מסביר רק מדוע הוא עשה זאת בפעל, אבל איך זה שדוקא הוא הרגיש זאת בין כל שאר האנשים שהיו בבית הכנסת. ובפרט לשלוקחים בחשבון שעסק אז בעבודת התפלה, שאין צורך כלל להאריך במעלת עבודת התפלה של רבנו הזקן - ובפרט ביום הכפורים!

והגע עצמך (=הבה נחשב):

רבנו הזקן עומד באמצע עבודת התפלה, במעמד ומצב ד"ע לפני מי אתה עומד? בתכלית השלמות (שהרי אין צורך להסביר לו מה זה "ד"ע לפני מי אתה עומד" - הוא מסביר זאת לאחרים...), ובפרט לפי מה שמביא אדמו"ר הצמח צדק בשו"ת מצות התפלה (פרק מ') שכתב היה נשמע הלשון מרבנו הזקן בדבקותו (בעת עבודת התפלה), "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ" - "אינני רוצה שום דבר, לא גן עדן ולא עולם הבא, איני רוצה אלא אותך בלבד", וכן על פי הידוע שאדמו"ר הזקן היה מתגלגל על הרצפה בשעת התפלה וכו', ובעבודת התפלה גופא - בתפלת יום הקדוש!

חי אלול | סיפורים מהבעש"ט ואדמור הזקן

ובאמצע עסוקו בדבר נעלה כל כך - היה לו פנאי להרגיש להתבונן ולהתייגע אודות העבדה ש"בקצה העיר" נמצאת יולדת הזקוקה לעזרה!

ובפרט בהיותו במקום קדוש, ובזמן קדוש ביותר, ובתפלה בצבור -

אשר אפלו תפלת היחיד בעשקרת ימי תשובה נחשבת כתפלת הצבור, וכל שכן שיש מעלה גדולה לתפלת הצבור!

אלא שזה מבטא את חדושו המיוחד של רבנו הזקן - שהמעשה בפעל, העזרה בפעל לילדת בקצה העיר, הוא הדבר החשוב ביותר בעבודתו!

הפצת המעיינות - בעל שם טוב

בראש השנה שנת תק"ז עשה הבעל שם טוב עליית נשמה והגיע עד להיכלו של מלך המשיח. שאל הבעל שם טוב אתמלך המשיח: "אימתי קאתי מר" (מארמית: מתי בא אדון) ענה לו המשיח: "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה" [1] כשכוונתו על מעיינות תורת החסידות, אותה גילה ולימד הבעל שם טוב וכאשר תורתו תתפרסם ותופץ, תבוא הגאולה.

מאז, במשך כל הדורות עסקו נשיאי חסידות חב"ד בלהט להפיץ את החסידות לכל אחד ואחד עד הקטן שבקטנים, דבר שלפני התגלות הבעש"ט לא היה מצוי כלל ורק הצדיקים הגדולים שהיו אז נסתרים היו לומדים את סודות התורה בחלק הפנימי של התורה.

השגחה פרטית - בעל שם טוב

פעם אחת ישב הרב הקדוש רבי ישראל הבעל שם טוב עם תלמידיו ולפתע צחק קצת. שאלו תלמידיו מדוע צחק? סיפר להם הבעל שם טוב. במדינה אחת בנה שר אחד ארמון מפואר במשך כמה שנים וכעת איש צדיק שנמצא באזור רץ לתפילת מנחה והנה ירד גשם וברד חזק והצדיק נכנס לארמון המפואר לחסות מהגשם. כשפסק הגשם החזק והחסיד יצא מן הבנין, מיד קרס כל הבנין.

המשיך הבעל שם טוב ואמר: "זאיך לא אצחק מהתפעלות מהאופן שבו השם מנהיג ומנהל את העולם. המטרה של כל הבנין הייתה על מנת שהצדיק יוכל להסתתר בו לזמן קצר, ברגע שכבר מילאו העצים והאבנים את תפקידם ולא הייתה כל סיבה שיישארו לעמוד, הם קרסו."

לאחר זמן מה התגלה שבדיוק באותה השעה שקרס הארמון - בדיוק באותה שעה הבעל שם טוב צחק.